

Vlasta Ilišin, Ankica Marinović Bobinac,
Furio Radin

DJECA I MEDIJA

Uloga medija u svakodnevnom životu djece

Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i
mladeži i Institut za društvena istraživanja u
Zagrebu, Zagreb, 2001., 175 str.

Medijski utjecaji na suvremenog čovjeka počinju od najranije životne dobi. Djeca dolaze u roditeljski dom koji je u većoj ili manjoj mjeri napučen medijima, koje koriste odrasli i djeca.

O utjecajima medija na suvremenog čovjeka raspravljaju mnoge teorije, kao npr. teorija direktnih efekata, teorija ograničenih efekata, koncept medijskih primatelja, teorija zadovoljenja potreba i sl. U početku su se teoretičari bavili negativnim disfunkcionalnim utjecajima medija, kao što je to učinila teorija direktnih efekata. U posljednje vrijeme sve više se bave pozitivnim utjecajima medija, tj. onima koji su funkcionalni za pojedince i društvo. Tu se posebno ističu teorija ograničenih efekata i teorija zadovoljenja potreba. Naime, sve je očitije da masovni mediji postaju važan socijalizacijski agens.

Stoga su autor i autorice knjige *Djeca i mediji*, Vlasta Ilišin, Furio Radin i Ankica Marinović Bobinac, proveli empirijsko istraživanje na uzorku od 1000 djece koja su pohađala peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovnih škola (odnosno u dobi od 11 do 15 godina). Namjera im je bila proučiti mjesto i ulogu masovnih medija u svakodnevnom životu djece. Posebnu pozornost su posvetili slobodnom vremenu djece, u kojem su ona oslobođena svih obveza i prepuštena aktivnostima po vlastitom izboru. Istovremeno, to je i vrijeme u kojem djeca najviše koriste medije.

Knjiga ima 175 stranica i podijeljena je na šest poglavlja, priloge i *summary*. Svaki od autora bavio se posebnim aspektom istraživanja. Ankica Marinović Bobinac posvetila je posebnu pozornost obitelji i školi, Furio Radin vrijednostima i nepri-

vatljivom ponašanju, a Vlasta Ilišin slobodnom vremenu.

Proučavanje obitelji i škole Ankice Marinović Bobinac pokazalo je da se veći broj djece rodi u obiteljima čiji je društveni status niži. Bolje ocjene imaju djeca iz obitelji višeg društvenog statusa koja žive u urbanoj sredini, te su ona i više zainteresirana za bavljenje nekom izvanškolskom aktivnošću. Dječaci preferiraju bavljenje sportom, a djevojčice učenje stranih jezika ili pohađanje glazbene škole.

Ankica Marinović Bobinac je, među ostalim, posebnu pozornost posvetila komunikaciji između djece i onoj na relaciji roditelji–djeca. Utvrdila je da su najčešće teme razgovora između djece glazba, filmovi, prijatelji, škola i nastavnici, ljubav i sl., tj. teme iz svakodnevnog života. Slično je i kod komunikacije između roditelja i djece. Također prevladavaju one uobičajene teme kao što su škola i nastavnici, prijatelji i prijateljice, budućnost i sl. Autorica primjećuje kako u razgovorima između roditelja i djece postoje tabu–teme, a koje se prije svega odnose na seks, ljubav i politiku.

Budući su uloge u obiteljima često podijeljene na muške i ženske, ženama je prepuštena briga o djeci. One se više bave djecom, pristupačnije su, tolerantnije i zainteresiranije za životne probleme svoje djece od očeva pa djeca više razgovaraju s njima. Marinović Bobinac zaključuje kako je komunikacija između roditelja i djece nedostatna i sadržajno jednolična, te da dijaloška orijentacija roditelja ne raste s porastom obrazovanosti, što pokazuje da taj problem ima dublje korijene u suvremenom hrvatskom društvu.

Analizirajući vrijednosti i neprihvatljiva ponašanja, Furio Radin je utvrdio da najviše utjecaja u izgradnji vrijednosnog sustava ima obitelj. Obitelj, društveni ugled i vjera su najprihvaćenije vrijednosti, a političko potvrđivanje, moć, profesionalni uspjeh i bogatstvo najmanje prihvaćene vrijednosti. Ta slika drastično se mi-

jenja u omladinskoj dobi kada na vrh najprihvaćenijih vrijednosti dospijevaju materijalni standard, dokoličarenje i profesionalni uspjeh. Kod percepcije »nedopuštenih ponašanja« najprihvatljivije kategorije čine noćni izlasci i korištenje javnog prijevoza bez plaćanja, a najslabije prihvaćene su krađe, mučenja i uživanje droga. Neprihvatljiva ponašanja prema tome, uglavnom se mogu uvrstiti među oblike buntovništva i neposlušnosti.

U analizi slobodnog vremena djece, Vlasta Ilišin opaža kako se zbog suvremene tendencije zapošljavanja žena ne javlja sveprisutnija pojava u svijetu da su djeca suviše vremena prepuštena sama sebi, jer više od polovice ispitanje djece nikada nije samo kod kuće (proširena obitelj), a ostali nisu dugo vremena bez nadzora roditelja. Bez nadzora su više djeca zaposlenih roditelja u gradovima.

U svom slobodnom vremenu djeca dolaze u doticaj i s psihofizičkim stimulansima kao što su duhan, alkohol i marihuana. Većina starije djece probala je alkohol, nešto manje ih je probalo pušiti cigarete, a vrlo mali broj marihuanu.

Vlasta Ilišin također pokazuje kako djeca ne raspolazu ogromnom količinom slobodnog vremena. Četvrtina djece ima do dva sata dnevno, a trećina tri do četiri sata dnevno slobodnog vremena. Manje slobodnog vremena imaju djeca koja žive u gradovima.

Ilišin je utvrdila da u slobodno vrijeme djeca najčešće prakticiraju druženje s prijateljima, gledanje televizije, slušanje glazbe i odlaske u Crkvu. Slabije prakticiraju slušanje radija, odlaske na rođendane i tulum, pomaganje u kućanskim poslovima, čitanje tiska za mlade. Najrjeđe idu u disko – klubove i kina, jer im je za to potrebno dopuštenje i priznanje roditelja da su dovoljno odrasli za samostalne večernje izlaske.

Analiza rezultata istraživanja pokazuje kako djeca većinu slobodnog vremena provode uz medije: TV, radio, video, glaz-

ba, tisak, kompjutor. Kada se pogledaju pojedinačne aktivnosti prednost nad medijima imaju prijateljski susreti (druženje), čak su djeci važniji od najraširenijeg medija – televizije. Stoga Vlasta Ilišin zaključuje da masovni mediji ne reduciraju u velikoj mjeri socijalne kontakte djece i ne ugrožavaju njihovu socijalnost. Druženje, i to ono bez nadzora roditelja i po mogućnosti van obiteljske kuće, važnije je djeci od masovnih medija. Mediji ne konkuriraju socijalnim kontaktima, već jedni drugima, kao što čini televizija tisku, knjizi i kompjutoru.

Zaključak je da se djeca po svojim medijskim preferencijama bitno ne razlikuju od mladih ili starije populacije. Na prvom mjestu im je gledanje televizije, zatim slušanje radija i čitanje tiska, a na kraju tek korištenje kompjutora. Bitnije razlike između njih, tiču se samo vremena izdvojenog za korištenje medija i sadržaja koji ih zaokupljaju.

S tiskanim medijima djeca se susreću već u najranijoj dobi i to unutar obitelji (slikovnice i ilustrirani časopisi za djecu), a kasnije kroz školu (školski časopisi). Čak 9/10 djece čita časopise što pokazuje da im oni zadovoljavaju čitav niz potreba – potrebu za informiranjem, zabavom, edukacijom, savjetima u raznim područjima i sl.

Znatno manje koriste radio, pa slušanje radija raste s dobi djece. Prisutna je selektivnost pri odabiru onih radio – postaja koje emitiraju glazbu po njihovom ukusu, a to se prije svega odnosi na zabavnu i plesnu glazbu.

Slično radiju, i televizija ima primarno zabavnu funkciju. Djeca najviše gledaju igrane filmove i serije, a najmanje kulturno – umjetnički program i informativno – političke emisije. Program za djecu gledaju tek povremeno jer nije dovoljno atraktivan da bi privukao njihovu pozornost.

Isto tako i kompjutor koriste za zabavu tj. za igre, a tek povremeno za »ozbiljnije« bavljenje, odnosno za pisanje i grafiku.

Vidljivo je da mediji imaju uglavnom funkciju zabave, a vrlo rijetko edukativnu funkciju.

U obiteljima se vrlo malo razgovara o medijskim sadržajima i djeca su prepuštena većem utjecaju vršnjaka i šire okoline. Većina roditelja opterećena je svakodnevnim egzistencijalnim problemima, pa im se rasprave o filmovima, TV emisijama, knjigama i sl. čine nevažnim dodatnim opterećenjima.

Upravo ovaj aspekt korištenja masovnih medija, autor i autorice su nastojali istaknuti i upozoriti da su masovni mediji značajni čimbenici koji se mogu koristiti za kvalitetan odgoj djece.

Odgoj djece roditelji najčešće prepuštaju školama koje su birokratizirane, nefleksibilne i rijetko uvode nove sadržaje i metode učenja. Stoga autorice i autor upozoravaju da hrvatsko društvo takvim pristupom za sada gubi mogućnost korištenja za djecu najatraktivnijeg, najzanimljivijeg i najprihvaćenijeg načina učenja, kao i mogućnost razvijanja medijskog odgoja kod djece odnosno mogućnosti razumijevanja i korištenja medijskog sadržaja. Sve to danas je u vremenu mnogobrojnih mogućnosti korištenja masovnih medija i u vremenu prenapučenosti medijskih sadržaja od presudne važnosti.

Konačno, uvjereni smo da se radi o vrlo zanimljivoj i korisnoj knjizi. Pisana je jednostavnim stilom i jezikom, tako da se može preporučiti svima, posebno onima koji su zainteresirani za odgoj svoje djece. Knjiga aludira da osiguravanje stanovanja, hrane i školovanja djece u današnje vrijeme nije dovoljno da bi se postigao jedan kvalitetan odgoj. Potrebno je napustiti ustaljene obrasce ponašanja i načine življenja, jer su odavno prošla vremena kada su očevi bili jedini »hranitelji« obitelji i kada se odgoj djece prepuštao isključivo majkama. Ovo suvremeno društvo zahtijeva brigu obaju roditelja o životu i odgoju svoje djece, brigu bez predrasuda, bez izostavljanja rasprava i

sa upoznavanjem djece sa svim aspektima života. Knjiga je zanimljiva, jer propituje i neke aspekte suvremenog hrvatskog društva i pokazuje kako ono i dalje u nekim crtama nosi oblike predmoderne ili polumodernizacije i kako je i dalje u hrvatskom društvu prisutna tradicionalna i patrijarhalna vrijednosna orijentacija.

Branka Kamber

JAHRBUCH ÖKOLOGIE 2002

Beck, München, 2001, 302 str.

Godišnjak ekologije 2002 obilježava nekoliko socijalno aktualnih i teorijski značajnih tema.

To je prije svega problem **kravljeg ludila**, zatim osvrta na problematiku održivog razvoja pod sintagmom **Rio+10**, problematiziranje života u biotehnološkoj perspektivi, problem kvalitete i čovjekova sjedilaštva itd.

Glavna tema broja je fenomen **kravljeg ludila** i njegov utjecaj na ponašanje potrošača i agrarnu politiku. O tome pišu: **Franz-Theo Gottwald Održiva poljoprivrede, nova kultura prehrane?**, **Gerd Sonleitner Nova agrarna politika – ekološka poljoprivrede**, **Renate Künast Dvostruko dobro. Za seljake i za prirodu – pouke iz krize kravljeg ludila**. Objavljene su i dvije deklaracije – agronoma i znanstvenika o potrebi nove agrarne politike.

Fenomen kravljeg ludila potakao je rasprave o nekoliko problema. Primjerice, o problemu agrarne politike, o održivom razvoju, ponašanju potrošača itd. On je (bio) samo dodatni uteg problemu genetskog inženjeringa. U cilju stabilne proizvodnje hrane predlažu se (na različitim razinama i od pojedinaca ili zemalja) neke sustavne mjere. Prije svega orijentacija na ekološku poljoprivredu – njezino subvencioniranje, internaliziranje ekoloških troškova, desetgodišnje zamrzavanje **zelene gentehnike** (koja je općenito kapitalno intenzivna), kontrola sjemena itd. Osnovni cilj je zaštita potrošača, ali i pro-